

॥ वदमातरम् ॥

No 326 No. 17-9-21

E. J. Inglehart

C. M. Inglehart

11/1

1921

10/27

स्वराज्य-कीर्तन.

126

5235

कीर्तन के माता

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૫૫૩૫

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સેપરાશ્ય હાલિજી

વિષય સિદ્ધાન્ત

વંદે માતરમ્.

સ્વરાજ્ય-કીર્તન.

પ્રકાશક

જેકીસનદાસ ત્રિભુવનદાસ પટેલ.

બુકસેલર એન્ડ પબ્લિસર

હો. તાર આશીસ સામે-સુરત.

પ્રથમાવૃત્તી. સંવત ૧૯૭૭ વ્રત ૨૫૦૦

આ પુસ્તક સુરત સ્ટેશન રોડપર આવેલા

“ભારત” મુદ્રાલય પ્રેસમાં મંગળદાસ

જેકીસનદાસે છાપ્યું.

કી. આના બે.

૨

!! ચાંચો ???

દેશબંકનોના સુંદર ફોટાઓ સહિત

હિન્દ-હીર્તન.

નવો રાષ્ટ્રીય સંગ્રહ. આવો સંગ્રહ હજી સુધી
એક પણ બહાર પડ્યો નથી. તે જોવાથી જ
ખાત્રી થશે.

કી. ૭-૮-૦૦

અહારમામવાળાએ સાડા આઠ આનાની ટીકીટો
પોસ્ટની ખીડવી.

મળવાનું ઠેકાણું.

જેકીશનદાસ ત્રિભુવનદાસ પટેલ

જુડસેક્સર એન્ડ પબ્લિસર.

અવર્નમેન્ટ તાર એપ્રિસ સામે સુરત.

હમારા લોકપ્રીય થયેલા પુસ્તકોની યાદી.

“ગુજરાતી” ગાયનમાળા ભાગ ૧, ૨, ૩. કીં. ૦-૬-૦

“ગુજરાતી” ગાયનમાળા ભાગ ૪ છપાય છે.

“ગુજરાતી” ગઝલ સાગર કીં. ૦-૧૦-૦

લાલ દીવો અથવા ભાગ્યદિન બિખારણુ
(સચિત્ર) કીં. ૦-૮-૦

ચતુર સુંદર સ્ત્રી વિલાસ (સચિત્ર) કીં. ૧-૦-૦

કળાયુગની દ્રોપદી યાને પંદર પતીએ
પતીવ્રતા સતી. કીં. ૦-૪-૦

“મનરંજ” રમુજી ગાયન સંગ્રહ ૦-૪-૦

“મધુસૂદન” (એક સંસારી દ્રદમ્બરી)

અતીત્યુત્તમ વાંચવા લાયક નવલકથા. કીં. ૨-૦-૦

રણજીત અને કુસુંમ. (એક અપૂર્વ સ્વપુર્ણ
નવલકથા સાદી, સરળ ભાષા દરેકને
વાંચી મનન કરવા જેવી. કીં. ૨-૦-૦

એ સિવાય નાટકો, નવલકથાઓ, ધર્મને લગતા
પુસ્તકો વિગેરે મળશે. જવાબ માટે રીપલાઇ કાર્ડ
લખવો.

જેઠીસનદાસ ત્રિભુવનદાસ પટેલ

બુકસેલર એન્ડ પબ્લિસર

ડો. તાર ઓશીસ સામે સુરત.

ધ્યાનમાં રાખો ?

હમારે ત્યાં દરેક જાતની વિલાયતી દવાઓ તથા છાપખાનાને લગતી છાપવાની શાહીઓ, સ્ટેશનરી સામાન, પરચુરણ, દેશી વિલાયતી શાહીઓ, કાળી, બ્લુપ્રિન્ટ, લાલ તેમજ સ્ટેપને લગતી શાહી, સ્લેટ, પેન, પેનસીલ, કાગળો, છોકરાઓને નીશાળમાં ચાલતી બુકો તથા તેને લગતા અમારા પ્રગટ કરેલા સારામાં સારા અર્થની નોટો તથા સામુઓ, સેન્ટ હેર ઓઇલો વિગેરે મળશે. હમારી દુકાને કાલ્કપણ વખતે છેતરવા ની ધાસ્તી નથી. એ ખાશ ધ્યાનમાં રાખવું. વળી હમો છાપખાનાનું છાપવાનું કામ પણ હમારી દેખ રેખ નીચે સાડ સસ્તું અને સફાઇદાર વાયદાસરનું બહારગામ તેમજ શહેરનું કામ પણ ગ્રાહકનું કામ કમીશનથી કરાવી આપીએ છીએ તેમજ હારમોનીયમ ને લગતી બુકો અમારી પાસે જુદી જુદી જાતની મોટા સ્ટોકમાં રાખીએ છીએ. કામકાજ માટે કમડ મળે. અથવા તો રીપ્રાઇઝ કાર્ડથી જવાબ મેળવો લખો.

જેઝીશનદાસ ત્રિભુવનદાસ પટેલ

બુકસેલર એન્ડ પબ્લિશર.

ગવર્મેન્ટ તાર ઓફીસ સામે મુરત.

વન્દે માતરમ

સ્વરાજ્ય-કીર્તન.

૧

ગુણવંતી ગુજરાત.

ગુણવંતી ગુજરાત, અમારી ગુણવંતી ગુજરાત :
નમીએ નમીએ માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
મેંધેરા તુજ મણિમંડપમાં આ બુકી રહ્યાં અમ શીપ ;
માત મીડી તુજ ચરણ પડીને માગીએ શુભ આશિષ !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

મીડી મનોહર વાડી આ તારી નંદનવનશી અમોલ ;
રસપ્રલડાં વીણનાં વીણનાં ત્યાં કરીએ નિત્ય કમોલ !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
સંત મહંત અનંત વીરોની વહાલી અમારી માત !
જય જય કરવા તારી જગતમાં અર્પણ કરીએ જાત !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઉડા ધોર અરણ્ય વિષે કે સુંદર ઉપવન માંય;
 દેશ વિદેશ એહોનિશ અંતર એકજ તારી છાંય !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

રસ સરિતા રસમર અમીઝરણાં રત્નાકર ભરપૂર;
 પુણ્યભૂમિ ક્ષણકૂલ ઝઝૂમી માત ! રમે અમ ઉર !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, સર્વે, માત ! અમે તુજ બાળ,
 અંગ હમંગ ભરી નવરંગે કરીએ સેવા સહુ કાળ;
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઉર પ્રભાત સમાં અજવાળી, ટાળી દો અંધાર !
 એક સ્વરે સહુ ગગન ગજવતો, કરીએ જય જયકાર !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

નમીએ નમીએ માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
 ખખરદાર.

(૨)

“જય જય ગરવી ગુજરાત.”

જય જય ગરવી ગુજરાત !

જય જય ગરવી ગુજરાત !

દીપે અરુણું પરંભાત !

ધ્વજ પ્રકાશશે ઝળળ કમ્બુખી પ્રેમ-શૌર્ય અંકિત,
તું બણુવ બણુવ નિજ સંતતિ સહુને પ્રેમભક્તિની રીત,

ઉઝી તુજ સુંદર જાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત !

ઉત્તરમાં અંબામાત,
પૂરવમાં કૃાળીમાત,

છે દક્ષિણ દિશમાં કરન્ત રક્ષા કુન્તેશ્વર મહાદેવ.
ને સોમનાથ ને દ્વારકેશ એ પશ્ચિમ કેરા દેવ—

છે સહાયમાં સાક્ષાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત !

નદી તાર્પી નર્મદા જોય,
મહી ને બાજી પણ જોય,

વળી જોય સુભટના જુદ્ધરમણને, રતનાકર સાગર.
પર્વત ઉપરથી વીર પૂર્વજો દે આશિષ જયકર—

સંપે સોઢે સહુ જાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત !

તે અણુહિલવાડના રંગ,
તે સિદ્ધરાજ જયસિંગ,

તે રંગ થકી પણ અધિક સરસ રંગ થશે સત્વરે માત,
શુભ શકુન દિસે, મધ્યાહ્ન શોભશે, વીતી ગઈ છે રાત—

જન ધૂમે નર્મદા સાથ, —

જય જય ગરવી ગુજરાત !

કવિ નમદ.

(૩)

“જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !”

જય સ્વદેશ !

જય સ્વરાજ્ય !

જય સ્વતંત્રાનું તાજ !

જય સ્વદેશ !

બની સુધીર હિન્દખળ !

હૃદ હિમંગથી પુકાર—

વહવી હર દેશદાજ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !

હિન્દને સ્વરાજ્ય, રામ !

હિન્દખાલ હૃદય હામ !

દે સ્વતંત્રાનું તાજ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !

નૂતન વર્ષ હર્ષ સાથ !

દે સ્વરાન્ય સિદ્ધનાથ !

આપ એ અમોલું રાજ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાન્ય !

અર્પું દેહ દેશ કાજ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાન્ય

૪

‘સહુ ચલો છતવા જંગ.’

(લાવણી)

સહુ ચલો છતવા જંગ, ખુગલો વાગે;

યાહોમ કરીને પડે, ફતેહ છે આગે. ટક.

કેટલાંક કર્મો વિષે, દીલ નવ ચાલે.

શંકા બધા નો બહુ રોજ, હામને ખાળે,

હજી સમય નથી આવિયો, કહી દિન ગાળે.

જન ખ્હાનું કરે નવ મરે, અર્થ કો કાળે;

અંપશાવવાથી સિદ્ધિ, ભોઈ બળ લાગે.—યાહોમ.

સાહસે કર્યો પરશુએ પુરો અર્જુનને,

તે પરશુરામ પરસિદ્ધ, નિજ વચને,

સાહસે ઈંદ્રિય શૂર, હણ્યો લક્ષ્મણે,
 સાહસે વીર બિક્રમ, જગત સહુ જાણે;
 થઈ ગઈ જંગમાં મદદ હક્ક નિજ માગે—યાહોમ૦
 સાહસે દોલખો ગયો, નવી દુનિયામાં,
 સાહસે નેપોલ્યન ભીડ્યો, યુરપ આખામાં;
 સાહસે લ્યુથર તે થયો, પોપના સ્થામા.
 સાહસે સ્કોટે દેવુરે, વાળ્યું જોતામાં,
 સાહસે સિકંદર નામ, અમર સહુ જાણે.—યાહોમ૦

કવિ નર્મદાશંકર.

૫

પ્રકાશનાં પગલાં.

[પ્રભા હંદ]

પ્રભુતી મોંઘી ઓ માતા !

ઓ સુંદરતાની કુંજ !

તુજ નિર્મળ તે સુખશાતા

વહશે ક્યારે નવ ગુંજ ?

તુજ દેવી પુણ્યપુરાણ પ્રમાનો કરવો પુનરુદ્ધાર

ઓ ભારત માત ! વિચાર,

તુજ પ્રજા બધી આ ઉભી
 વરવા નવરંગ પ્રભાત;
 સહુ મોહ ગયા તમ કુખી
 ને વીતી ગઇ છે રાત;

આવે પમલાં શુભ નવજીવનનાં, ઉઠ, જમતને કાળ—
 ઓ ભારત માના ગાજ.

(૩)

દોરવ અમને સદ્દમે,
 દોરવ અમને સત્પંથ;
 નિબચતા વર અમ કર્મે
 તે શૈય અખંડ અનંત;

સાતે આકાશ પડે શિરપર પણ હઠિયે ના તલપુર—
 ઓ ભારત ! બન બહાદુર.

(૪)

અરધી દુનિયા રહે તાકી
 તુજને કરવા સ્વાધીન,
 અખડાવે શત્રુ તુમાખી
 સમજી અમને બળહીન;

પણ અર્થ જગત શું બાધ ભરી તુજ કાળે મરશું વીર—
ઓ ભારત ! ધરને ધીર.

(૫)

જુગ જુગની વીર્ય સમૃદ્ધિ,
જુગ જુગનું તેજસ સત્ત્વ;
તુજ હંડી આત્મન સિદ્ધિ
જે પામી જગનું તત્ત્વ;

તે કરી સચેતન ફરી જગવશે જયધૂન તુજ સંતાન—
ઓ ભારત આ બળવાન.

(૬)

જગ ભણે અસત્યે જીતે,
જગ ભણે અધર્મ તણાય;
તુજ અંતર તેજ સુરીતે
તું જાણવ ઓ તમમાંય;

જે તોનાશું દેવાંગણમાં દાનવ-માનવને યુધ્ધ—
ઓ ભારત ! રહેજે શુદ્ધ.

(૭)

તુજ ઉન્નત તીર્થદારે
જગને કરવી મહેમાન;

રેલવયાં નવ અવતારે
 ભુગળૂનાં ઉરનાં ગાન;
 સાગર સાગરની લહરીઓ શું ઉર ઉર ઉછળે આશ—
 ઓ ભારતમાત ! પ્રકાશ.

(૮)

ઓ માત અમ સહુ તારા,
 તુજ કીર્તિ અમારું સર્વ;
 રજની ભરતા જ્યમ તારા;
 રાખે રજનીનો ગર્વ;
 દે હાક અને ખુણે ખુણેથી ધસશું હારોહાર—
 ઓ ભારતમાત ! પુકાર.
 અખરદાર.

દેશભક્તિની યાચના.

(દિવ્ય)

ઓ ભરતભૂમિના પહાડો ! તમ શિર પુગ્યાં આકાશ,
 તમ જોવા જગમાં ઓગળ, નથી ઉન્નત કોની પાસ;
 છે પ્રૌઢ પ્રતાપ તમારો, તમ ભવ્યજ છે ભંડાર.
 મુજ ભરતભૂમિનો જગમાં વરતાવો જય જયકાર.

ઓ ભરતભૂમિની નદીઓ ! તમ સુંદર ચિત્ર ચરિત્ર ॥
 તમ જેવી જગમાં ખીજી નથી કોઈ પરમ પવિત્ર;
 સુગમીરી, ધીરી, વીરી, તમ પુણ્ય કથા આ વાર,
 મુજ ભરતભૂમિનો જગમાં વરતાવો જય જયકાર ;
 ઓ ભરતભૂમિનાં પુત્રો ! તુજ દેશ તણા નરરત્ન
 જે ગયા ધરૂઝવી ધરણી, કરીને કંઈ લાખ પ્રયત્ન.
 તમ શૌર્ય અને તમ પ્રીતિ, ભરજો, વીરા, સહુ ડાર,
 મુજ ભરતભૂમિનો જગમાં, વરતાવો જયજયકાર.

ખખરદાર.

૭

માડીની ઝુંપડી.

(ગ-ધીરાનું પદ.)

દુઃખીયાંનો વિસામો રે, માડી ત્હારી ઝુંપડી.
 રણુ વગડાનો છાંયો રે, આંધળીઆની લાકડી;
 કુંજ નિકુંજે લચી વલ્લરી, નિર્ઝરીઆં સંતાય,
 અમલ કમલ દલપર પંખીડાં, બલ્લ લીલાને ગાય;
 રઠીઆળી એ વાડી રે, સોહવતી જે ઝુંપડી
 આજે ખાવા ધાતી રે નિર્જન રણુમાં ઝુંપડી-દુઃખીયાં.

ધર્મ કર્મ રસ કસ કુટાયા, ઘર ઘર વખરી હીર,
 છતી સંતતિ સત્ત્વ કુટાયાં ખેંચાયાં તુજ ચીર;
 કુટાતી ઓ માડી રે, ખાલી ત્હારી ઝુંપડી,
 ખાલી તોયે મ્હારી રે, માડી ત્હારી ઝુંપડી-દુઃખીયાં.
 ધન સંચી ખેતર મુકવીયાં, દવ પ્રેયો ચોપાસ,
 રાતી વિભુતી આંખડી દેખી પંખીડાં પામે ત્રાસ;
 તેને સ્હોડે સ્હાતી રે, માડી ત્હારી ઝુંપડી:
 પોપણીઆં શી પાતી રે, આછી નડી રાખડી-દુઃખીયાં.
 વન વીટયાં સિંચાણે રાધળાં, અવશ પડયાં તુજ આળ;
 હામ હયાંને હડધુત કરીને રણવગંડે દે માર.
 અંકે લેવા ધાતી રે, તેને માના રાંકડી,
 શીળી છાંયે ધાતી રે, માડી તારી ઝુંપડી-દુઃખીયાં.
 કણુ કણુ કાજે વેનવન વિંઝે તુજ આનુડાં પાંખ,
 પણુ સુખ દુઃખનાં લક્ષણાં લેવાં, દરતી તુજપર અંખ;
 અતે તું સંઘરતી રે માતા મ્હારી દુખળી,
 પ્રભુનો પથ દાખવતીરે, માડી તારી ઝુંપડી-દુઃખીયાં.
 તુંજ જીવન અમ તું સર્વસ્વ, તુંજ સુધાનો સાર,
 મૂર્તિમતી વત્સલતા દેવી, તું સુરભોકનું દાર;
 નહનવન શી જ્હાલી રે, અમને તારી ઝુંપડી.
 જન્મજૂમિપ્રત પાળી રે, શણુગારી શું ઝુંપડી-દુઃખીયાં.

સ્વ૦ જીવાભાઈ અમીચંદ પટેલ.

વીર બાળનું હાલરકું,

(બોલો મારા પ્રેમી પોપટજી બોલો બોલો-એ રાગ)

હાલો હાલો હાલો સુવીર બાલ હાલો,

હાલો હાલો જનિતા બુલાવે—(ટેક)

હાલ મારા લાલા, સુધીર કુંવર કાલા,

હાલો હાલો સહેનથી હુલાવે.

માર્ગ તું સ્વદેશમક્ત જન્મથી થયો છે,

શૌર્ય ધર્મ પૂર્ણ તુજમાં રહ્યો છે,

વૃથા જ્ઞાન ભક્તિને વિરાગ તુંમાં નાવે-હાલો.

જન્મી આર્યભૂમિમાં, રમીશ આ ભૂમિમાં,

હૃદય પટે કોનરો સ્વદેશનો મહિમા;

અન્ય પ્રજા આ જીતને તેથી ના હગાવે-હાલો.

સ્વદેહભાન ત્યાં લગી સ્વદેશતાન સેવો,

નિકર તો બુલામીથી ગંધાય જ્ઞાનમેવો;

કાયરતા કાંકરો વિરાગ મણિ શું કહાવે!-હાલો.

અહમ્માસ થાતાં સ્વદેહ ભાન જતાં,

સેવજો સંન્યાસ વૃત્તિ અહમ્માણાં વિલાતાં;

પ્રથમ 'વિજયવર' ઉચારિ દેશને દિપાવે-હાલો.

બાર સૂર્યને અસંખ્ય સૂર્યવીર ઝોપે,
આપણા સ્વદેશની સુવિજય ધ્વજ રોપે;
સુયશ માધ સંધવી વસુંધરા ગજવે-હાલો.

ન. પુ. સંધવી.

૬

વીર ! જાગે જાગે રે.

(રાગ ખમાય—ત્રિતાલ.)

વીર ! જાગે જાગે રે,

હિન્દ રડત દુઃખથી હાય,

હૃદય તમ શું નવ ચિરાય ?

માત રદન કમળ ખમાય,

સજન, જાગે જાગે રે.

કાન્ત વદન કરમ્યું હાય,

અમલ બનેલ ધુજત પાય,

કમર કઠિન નવ રખાય,

શો સનેલ વાગેરે !

જિન્ન બિન્ન શી જણાય,

અનુપમ માલ હિન્દ હાય !

રાત દિન ક્ષીણ થાય,

તદપિ શું ન દાઝોરે ?

રિપત માત કયમ ઉઘાય !

ભવ્ય મનન કરી સંઘાય,

અધમ દ્વેષ પટકી પાય,

હિન્દ સૌખ્ય સાધોરે.

રમ્ય દિવ્ય લો ઉપાય,

યત્નમાં છો જીવ જાય,

હામ તો પ્રભુજી રહાય.

વીર ! જાગો જાગો રે.

વસન્તવિનોદી.

જન્મભૂમિનું જય મંગળ.

જય મંગળ પ્રિય જન્મભૂમિનું મંગલગીત્તે—

ભગીરથ સમ વિરલ વીર, ભારતી સુભટ સુધીર,

ઉર સમુદ્રને હિમાલયે ઉછાળીએ—

જય.

જનની અંક ઝુલ્ફીએ, ઝનુની રંગ ઝીલ્ફીએ,

આત્મમળ-ઉત્તસર્ધી બધું ઉગાળીએ—

જય.

સત્ય અર્થ સજ્જ થાઓ, વિજય વાવટો ઉડાવો,
વીર ધર્મથી ધરા સદા ધરજીવીએ— જય.

સત્યથી સચરાય સ્વત્વ; સમજીએ થઈ પ્રવૃત્ત
ધુમીએ ઝઝુમી જગ તો મચાવીએ— જય.

ભૂતળ ફેડી ફેડીએ, ઉંડી જડો ઉંખેડી,
દોર ને દમામ દેશનો જમાવીએ— જય.

સ્થિતિ સમય સ્વીકારીએ, પ્રવૃત્તિ યજ્ઞ યોજીએ.

જાતને સ્વદેશકાજ કાં ન હોમીએ— જય.

માતદીન દુભાય છે, સુપુત્ર ! પીડા પિછાનીએ,
દુધ દીપાવીએ, ઉમંગને વધાવીએ— જય.

દેશસેવના સ્વધર્મ, અન્ય ન કર્તવ્ય કર્મ,

આત્મભાવથી બંધુ પ્રભુમય પિછાનીએ— જય.

લલિત.

૧૧.

જીવે શું હિંદમાં એવા ?

(સદા સંસારમાં સુંખ દુઃખ સરખાં માની

લઈએ-એ રાગ.)

જીવે શું હિંદમાં એવા કે મુઠાત્મા હરામી ?

ન ખોલ્યા મુખ “મારો દેશ, આ મુજ માતૃભૂમિ”—જીવે.

ઝાકળના મોતી સમા જીવો તે કંગાલ,

હાલા આવ્યા ગયા બૂલા પ્રત્યરવત બૂબાર—

ખરંતા પીપળાનાં પાંદડાંની પેડે એ તો,

કીડી મંકોડીના સમાન કાય તે નકામી—જીવે શું.

હોમ ખીતાખો છો ઘણા અઢળક ધન બંડાર,

લુખી કાર્તિ હો ભત્રે મૃગજળવત નભનાર—

મળે તે માટી નીચે જે થકી અવતાર ધર્યા,

ફરે ધાણી તણા જ્યમ એલ ફેરા અંધ પામી—જીવે શું.

તેના મૃત્યુ પાછળે કોઈ ન રડતી આંખ,

જીમ ન ગાતી નામને માન તણી નહિ આંખ.

મહારાણીશંકર શર્મા.

૧૨

“સહુ ચલો ચલો ભારત સંતાનો”

(લાવણી)

સહુ ચલો ચલો ભારત સંતાનો દેવ હુંદુબી ગાળો

દેશ-યજ્ઞ-અભિ કાળ ધસો પણ છે અણુમૂલી આળો.

નવયુગ આજ મંડાયો,

અમ હિન્દ આજ સંધાયો,

ધ્વજ વિજય તણા ફરકાવો.

હર્પાશ્રુ ગંગ વહાવો—

એ પુણ્ય ગંગ પુનિત ઉદ્ધમાં જશે તણાયાં પાપો,
દૃઢ નિશ્ચયથી સ્વર પ્રચંડથી પોકારો હિન્દુ અમારો.

અપૂર્ણ.

કહ્યાણી વિહલભાઈ.

૧૩

“ અમે હિંદી હિંદી હિંદી ! ”

અમે ભરતભૂમિના પુત્રો, અમ માત પુરાણ પવિત્ર,
રે જોનાં સુંદર સૂત્રો, ઝળકાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર;
અમ અંતરને ઉદ્દેશી, કરશું હોકાર હમેશ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદુ અમારો દેશ.
અંધાર વિષે અથડાતાં કે કરતાં નિત્ય પ્રકાશ,
પડતાં રડતાં રગડાતાં કે કરતાં હાસ્ય વિલાસ;
પળ પળ અમ ઉરનિધિએ શી, હા ઉછળે ઉર્મિ અશેષ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદુ અમારો દેશ.
ક્યાં હશે હિમાલય જોવો, ક્યાં પુણ્ય પવિત્રજ ગંગ,
ક્યાં મળે અલૌકિક એવા, સહુ દેશ તણા બહુ રંગ.

ક્યાં મુનિ ઈશ્વરજન બેસી, કરતાં પ્રભુપંથ ઉજ્જેશ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.

ક્યાં રામ યુધિષ્ઠિર ધુમ્યા, ક્યાં ગજર્યા અર્જુન ભીમ;
ક્યાં રજપુત વીર ઝઝુમ્યા, બળ દાખવવા અસીમ !
રે ભુલીએ તે રીતે શી, અમ અંતરથી લવ લેશ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.

“નથીરે જીવનું પર આશે, છે પારકી આશ નિરાશ,
“નથી કર ધરવો કો પાસે, સ્વામ્યનો છે ઉલ્લાસ;”
કંઈ પુણ્ય પ્રભાજ પ્રવેશી, અહીં દે અમને ઉપદેશ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ...

ધમ ધમ ધરણી ધુજવશું, અમ દેશ તણું કરી ગાન,
જય, જય, જય, નાદ કરીશું, દહશું મોંઘા અમ પ્રાણ;
એ ભક્તિ વસી ઉર, તે શી, દેખે શક્તિ પરમેશ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ...

(કંઈક ફેરફાર સાથે)

ખબરદાર.

સાયના સિપાઈ.

અમે સાયના સિપાઈ,
 અમે સાયના સિપાઈ;
 સાય અમારી તરવારે ને
 સાયની બાંધી સવાઈ,
 અમે સાયના સિપાઈ.
 સાય અમારા લહડવઈયા,
 તે લહડશે સાય લહડાઈ,
 અમે સાયના સિપાઈ.
 શુણે અમારાં બ્યુંગલ વાગે,
 સાયની હાક છવાઈ;
 જૂઓ અમારી ધગ્ગ ફરફરે,
 સાયની લહેરે વાઈ;
 જામે સાયનું લશ્કર સધળે,
 આવો લહમે ભાઈ,
 અમે સાયના સિપાઈ.

કવિ નહાનાલાલ.

“જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.”

હર હર હર! મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહુ અકબર રહેમાન,
હિન્દુ મોસ્લીમ એક થઇને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
આ ભૂમિ આપણી દેશ આપણો, એપર જન કરો કુરબાન
ત્રીસ ડોઠી ભારતનાં તનુજો, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
એક કુટુંબી ભાઈ આપણે, માતા ભારતનાં સંતાન,
હીંદુ, પારસી, મુસલમાન સૌ, જય જય બોલો હીંદુસ્તાન.
મંદિર ને મસજિદ બન્ને છે, ઇશ્વર કેરાં હિંચાં ધામ.
ભાઈ ભાઈમાં ભેદ ન હોયે, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
પુનઃ આપણી ભારત માતા, જગમાં પામે હિંચુ સ્થાન.
વિશ્વ સંકળની ધર્મ માતાંએ, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
એક નેક ને એક ટેકથી, કરો એકતા કેરું પાન,
રંગ રંગમાં સત્યાગ્રહ રેડી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
ધમ ધમ ધમ ધમ ધરા ધુગ્ગવો, ફરકાવો હિંચાં નિશાન,
સ્વરાજ્યના ડંકા ગગડાવી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
દૈવી-યુદ્ધના શાંત સૈનિકો, સ્થૂળ બળનું હરવા અભિમાન
સ્વાર્પણ કેરાં શસ્ત્ર સજ્જને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.

તલવારો, ભંદુક, બાલાથી. કિંચાં છે આત્માનાં સ્થાન.
 શરીર પડે પણ એ તો અમ્મર, જય જય બોલો હિન્દુ
 વિજયમાળ લઈ સ્વર્ગ સુંદરી, તત્પર છે કરવા સન્માન,
 માતૃવેદિમાં પ્રાણ અર્પિત જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 હર હર હર મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહુ અકબર રહેમાન,
 હિન્દુ મોસ્લીમ એક થઈને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.

ચંદુલાલ નંદલાલ દેશાઈ.

૧૬

દેશનો દિવાનો.

(હું મસ્તાની પ્રેમની મને કોઈ ના છોડે, એ રાગ.)
 હું દિવાનો દેશનો મને કોઈ ન સતાવો,
 હોય જે મારા સમા-મારી કને આવો.

હું દિવાનો ૦ ૧

તાતા અને કાવા મળી મુજ શિર ન પકાવો,
 ડાંપણ બતાવીને પ્રથા મુજ દિલ ન દુખાવો.

હું દિવાનો ૦ ૨

હોડી વિના સિંધુ તરો હિંમત ન હાવો,
 હથિયાર વિણ ઝુઝી શકો તો સંગ સિધાવો.

હું દિવાનો ૦ ૩

વિણ પાંખ ઉડવું આદરી પર જોડ ઉઠાવો,
તે હું દિવાના સાથ સહ નિજ હાથ મિલાવો.

હું દિવાનો ૦ ૪

પદવાન્ન ખાવાં હોય તો તમ મુખ છુપાવો,
જો અગ્નિ આવો હોય તો પતરાળી નાંખાવો.

હું દિવાનો ૦ ૫

મુખ આશ કેરા પાશં જાણી ખાખ લગાવો,
બીતિ જલાવો ભટ્ટિમાં આ દેશ જગાવો.

હું દિવાનો ૦ ૬

નવ પાવડીનો પ્રેમ ધારી શીખ નમાવો,
નિજ પ્રાણ અર્પો દેશને નવ નામ ગુમાવો.

હું દિવાનો ૦ ૭

નિરાંત કેરી રાતમાં નિદ્રા નહિ લાવો,
હિજગરે આનંદ માનો તો તમે ફાવો.

હું દિવાનો ૦ ૮

શય્યા અહો જો પુખ્તની તો ઘેર સિધાવો,
સુવું હોય શરશય્યા પરે તો દાસ્તીનો દાવો.

હું દિવાનો ૦ ૯

ધસી પાય મરવું હોય તો તમ ધામ સુહાવો,
લણવી અમરતા હોય તો ક્ષેત્રે જીવન વાવો.

હું દિવાનો ૦ ૧૦

એ દેશનો સદેશ ને આ દેશ છે આવો,
તે રસ સદા હે સંઘવી પીવો અને પાવો.

હું દિવાનો ૦ ૧૧

(ન. પુ. સંઘવી.)

૧૭

એક દિન એવો આવશે.

એક દિન એવો આવશે,

જયારે અમીઝરણો ઝરતાં પૃથ્વીનેય પલાળશે,

એક દિન એવો આવશે. ટેક.

કળિકાળમાં પણ વીર એવા આર્યભૂમિમાં પાકશે,

નિજવીર્યથી ભૂમિભક્તીથી આ સૃષ્ટિનેય ધુળવશે. એક.

રામ, અર્જુન, ભીષ્મ જેવા કર્ણ, સંગ, પ્રતાપને,

હમિરાજ, યોગીરાજ, ગુર્જરાજનેય ભુલાવશે. એક.

શિમિરાજ, ભગિરથરાજ રામ પરમાર્થજીવન ગાળશે,

મેવાડના ભડ ભીષ્મ ચંદરાજને વિસરાવશે. એક.

પરબ્રહ્મનિષ્ઠ વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર ઋષિના પાદને,
પ્રેમે નમી નિઃસ્વાર્થ નેતા અર્ચવર્ત હિદ્ધારશે. એક.

આત્મબળ પામી બધા આ પુત્ર ભારતવર્ષના,
નિર્ભય તણી મૂર્તિ બની સૌ સ્વાર્થને તુચ્છકારશે. એક.

આ દેહ કાચો કુંભ આત્મા નિત્ય દિવ્ય પ્રકાશશે,
દદ સત્યપર એ શત્રુના સત્રામમાં સૌ ચાલશે. એક.

આ દુઃખને ભૂખના પડે પોકાર ચારે દેશથી,
ત્યાંથીય મગળ ગીતના ધ્વનિ મંદ મધુરા ચાલશે. એક.

મરૂ દેશના જોવી ઉજડ ભૂમિ સર્વ ભારતવર્ષની,
ફળ ફલથી 'લચી સુદરી સમ એકલી આવી'

મહાલશે. એક.

અહીંથી મહાવીર મહારથી ટંકાર કરના શસ્ત્રના,
પરદેશમાં જઈ રાજ્યના શુદ્ધ ધર્મને શીખવાડશે. એક.

પૂર્વે થયા નહોતા વળી સર્વને ન તકર્યા વીર તે,
આ પૃથ્વીને કરી સ્વર્ગ સરવે દેવનેય ઉતારશે. એક.

મગનભાઈ ચતુરભાઈ પટેલ

હિંદુ લવિણ્ય.

(ત્રકાલી ગરબો.)

માજી હવે ઉજળી થામે રાત અંધારી આઠમી રે લોલ,
 બહાણુલાં વાશે થાશે પ્રભાત દુઃખડાં જાશે સમી રે લોલ.
 માજી તારા ધાયલ પૂત સપૂત સુતેલા જાગશે રે લોલ,
 માજી થશે ઝાંઝો ઝંપાપાત જાતસુખ ત્યગશે રે લોલ.
 જાગશે દાન દયાના વીર ધીર વીર જાગશે રે લોલ,
 જાગશે સાવજ ગિ-તા વાલ કેસરી ત્રાડશે રે લોલ.
 વરસશે સ્વાતિના વરસદ આકાશથી આવશે રે લોલ,
 માજી બે છીપે મોથે મૂલ મોતીડાં પાકશે રે લોલ.
 જાગશે રામ વિનામાં રામ ગર્વગંજન થશે રે લોલ,
 જાગશે જાગશે જાદવચંદ્ર અધમ ઉધારશે રે લોલ.
 જાગશે કર્ણાવુન થઇ અંક ધનુર્વેદ ધારશે રે લોલ,
 જાગશે બીમ અને બડબીખ્મ લીધાં પણ પાળશે રે લોલ.
 જાગશે મેવાડી બડવીર પ્રતાપનાં પણ ધણાં રે લોલ,
 માજી એને યુગયુગના અપવાસ કરશે પારણાં રે લોલ.
 જાગશે શિવાજીનાં એન ધરતી ધુળવશે રે લોલ,
 જીતશે કુડ કપટના ખેલ કુડ ત્યાં ધૂળ થશે રે લોલ.

માણ તારી કુખનાં કીર્તિગાન ગૌરવ માજશે રે લોલ,
 માણ તારાં દૂધમલ પીસે દૂધ દૂધ દીપાવશે રે લોલ,
 મંદ મૃદુ હિમાળાના વામ ઉત્તરના વાયા જશે રે લોલ,
 માણ જશે રોગ દોગ સોકના થોક શીતળતા

શાંતિ થસે રે લોલ.

ઝરસે અમી ઝરતાં વરસાદ બૂમિ ભીંજવશે રે લોલ,
 કયા રડે કષ્પતરનો પાક કણુના કળશી થસે રે લોલ,
 માણ એવા મોંમાઝ્યા વરસાદ કુંદનના વરસસેરે લોલ,
 આંવતી સાગરિયાની છોળ રતનચોક રેલી જસેરે લોલ,
 માણ તારો બાઝ્ય-સવિતાભર્ગ સિંચતો ચડતો જસેરે લોલ,
 પ્રભુના શરદપુનમના ચંદ્ર સમેા મધ્ય સ્થભીજસેરે લોલ,
 માણ તારું ભારતબનસે સ્વર્ગ નંદનવન આંખાયસેરે લોલ,
 માણ તારો જય જય જયકાર જગત ત્રણ ગાજ રે લોલ.

વિહારા.

૧૮

“ તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો ”

(ગજલ)

દિવાસો દુર્ગતી ફાટે તમારા કેદખાનાની,
 તૂટે જંજીર લોખંડી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો

તમારા માર્ગમાં ઉભા પહાડો જે ખસી જાય,
 બિયાબાં માર્ગ દઈ દેશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 ઉતરવા સાત સાપર જે તમારા પથરો તરસે,
 વિના નૌકા સફર થાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 જવું આકાશમાં ધારો, ન વાયુ યાન પાસે છો,
 વિના પાંખે ઉડી જાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 થશે વિદ્યુત ને વાયુ તમારા હાસ અગ્નિ જે,
 વરસશે મેહ માગ્યા જે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 હજારો રોગની જવાબ દવાના પુદના વિના,
 ખુઝાશે શાંતિ સિંચાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 દિગંબર સાધુના ચરણે સિકંદર શાહ નામે છે,
 મળે સૌ ગર્વ જૂપતિના તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 જીમરની આળહઠથી તો વિઠોળા દૂધ પીએ છે,
 પ્રકટશે પથરો પ્રભુજી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 પ્રભુ પ્રહલાદને માટે વસેલો લોહના થંભે,
 સદા સાન્નિધ્યમાં રહેશે, તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 મદોન્મત સિંહને બાધો ઋષિના ચર્પ માટે છે,
 તજો હિંસારી હિંસાને તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.

ઝરંતા ઝેર ભુજગો ફણાને છત્ર શી ધરસં,
તજી દે ઝેર કાતીજો તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
ઉભી રહી હાથ ખે જોડી વિજયદેવી ધરી વરમાળ,
તમારે કંઠ આરોપે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.

સ્વરાજ્ય સવારી.

આવે છે રે આવે છે સ્વરાજ્ય સવારી આવે છે;
જયનાદ ગગનમાં ગગનમાં ગાજે છે, સ્વરાજ્ય
સવારી આવે છે.

દૂર સ્વપ્ન થકી દૂર કહેવાનું
થાઓ લાયક ત્યારે જોવાનું.

શું બાળક ચાંદો માંગે છે, સ્વરાજ્ય
તડ પાડી રાજ્ય અહીં કરવાંતાં
ઇલકાવ્ય પિતાઓ ધરવાતા

કાકિન્સીલે ફારસ કરવાંતાં, સ્વરાજ્ય
પંખાવ્ય પિત્રાકૃતથી ચેલ્યા,
ગાંધીજી અસહકાર ચઢ્યા,

ધ્વજ લીજો લાલ ચઢાવે છે, સ્વરાજ્ય.

નોકરશાહી હાથ પડ્યા હેઠા,
કાંદાઓ વિધવિધ લઈ બેઠા.

પણ નહિ ચાલે જખ મારે છે, સ્વરાજ્ય
હરિ । લાજ હવે તારે હાથે,
પ્રત મોટાં લીધાં તુજ સાથે.

બળ દે, કદી ના પાછા હડીએ—સ્વરાજ્ય
હરિપ્રસાદ વરજરાય દેસાઈ.

હવે મને હિંદ છે બહાલો રે.

(મને વ્રજવાસ છે બહાલોરે—એ રાગ.)

પાયો મારા ગુરુજીએ બહાલોરે

હવે મને હિંદ છે બહાલોરે.

કૌવતહર કેળવણીએ કીધા તન મન ધનથી ખુવાર,
માનાપમાનનું બાન નહિ, બન્યા મુરખના સરદાર.

કર્યો વધુ કામ જે કાળોરે—પાયો.

કોર્ટ-રજુ ખેલે શૂર વક્તીલો જીભ તીખી તલવાર,
જીતે કે હારે, ન નહાવું તીચોવવું, પહેલાં ભરે ધરખાર.

ગુલામીની ગુથે છે જાળોરે—પાયો.

ધરીનું પડીયું મળે લટકારીને ભૂખે ખાણી ક્યું પેને,
મેંમાં માર્યો સુધારાના લાડુનો કુચો ન ઉતરે હેક,

ધતીંગએ ધારાનું ટળોરે-પાયો.

સત્યનું સત્ત્વ ને શીળનું બખતર, શાંતિ સમી સજ દા
આપ નળે ઝુઝી મરવુ કે તરવું આળે, ફાણે દોડી કાઢ
મેટા બધા અન્ય-છે ખ્યાલોરે, :

આહુતિ સર્વસ્વની આલોરે,

પડે પણ પાછા ન ચાલોરે-પાયો.

૫૭૨

૨૨

“ પ્રભુ ! જેવું હતું તેવું ફરી ભારત
બનાવી દો ! ”

પ્રભો ! જેવું હતું તેવું ફરી ભારત બનાવી દો !
જૂનું તો છે રહ્યું જૂનું, નવા જગતે બનાવી દો.
રજત રત્નો સ્થિતિક કાંચન, ખનિજ ધન રક્ષનારોઝો
પહાડોના સદા સાવધ ખડા પહેરા બરાવી દો !
વનૌપધથી ભર્યાં બારે હરિત ધન વૃક્ષરાગિનાં
વનો વનરાજ વ્યાધોની બીપણ ઘોરે ગળવી દો !

તુષ્યાગારે જઈ ચરતાં આહી તહીં ધેનુનાં વન્દે !
 સુરીલી ગોપજનની વાંસળી વહાલી બજાવી દો !
 ગિરિ ગચ્છર પતિત પાવન પ્રદાના મોક્ષનાં તીર્થો,
 તપસ્વી સાધુ સતોની અલખ ધુનથી જગાવી દો !
 પંકજપાઠન પ્રવાતની પ્રકર્ષક પર્ણકુટિઓ,
 ગુરુવર શિષ્ય ગમર બ્રહ્મચારીથી સુહારી દો !
 સનાતન ધર્મનો સદ્બોધ દેતા શાસ્ત્રના જ્ઞાને,
 હૃદય ઉડાણથી અજ્ઞાનની આંધી હટાવી દો !
 સુમટ નરવીર રણુચ્છેલા ધુરન્ધર રાજનીતિજ્ઞો,
 પ્રતાપી કર્મવીરોત્તી, વરદ કાર્યો કરાવી દો !
 સુપુત્રોની સુખી જનની ગૃહિણી ગૃહલક્ષ્મીના,
 પ્રસન્ન વદને ગૃહસ્થોનાં ગૃહાંગણીયાં દીપાવી દો !
 અતુલ વૈભવ અને વિજ્ઞાનથી ભૂષિત ભારતની,
 નગા જગની બન્ને મગધાના પછી તુલના કરાવી દો !

૨૩

વ દેમાતરમ્.

વન્દે માતરમ્.

સુજલામ સુહલામ મલયજશીતલામ

શશ્ય શ્યામલામ માતરમ-વ દેમાતરમ

શુભજ્યોત્સનાં પુલકિન્યામિનીમ
 પુલ્લકુસુમિત કુમદલ રાગિનીમ
 સુહાસિનીમ સુમધુર બાપિણીમ
 સુખદામ વરદામ માતરમ-વદેમાતરમ
 ત્રિંશતકોટિ કંઠ કલકલ નિનાદ કરાલે,
 કોટિકોટિ ભુજૈર્ધૃત ખરકલ બાલે !

કે બલે મા, તુમિ અબલે !

બહુ બલધારિણીમ નમામિ તારિણીમ
 રિપુદલ વારિણીમ માતરમ-વદેમાતરમ

તુમિ વિદ્યા તુમિ ધર્મ,

તુમિ હૃદિ તુમિ મર્મ,

ત્વમ હિ પ્રાપ્તઃ શરીરે.

બાહુ તે તુમિ મા શક્તિ;

હૃદયે તુમિ મા ભક્તિ,

તોમારમ પ્રતિમા મડિ

મન્દિરે મન્દિરે

ત્વંહિ દુર્ગા દશ પ્રહરણુ ધારિણી,

કમલા કમલદલ નિહારીણી,

બાણીવિદ્યાદાયિની, નમામિ ત્વામ

नमामि कमलाम अमलाम अतुलाम

सुखलाम सुखलाम मातरम

वन्दे मातरम

श्यामलाम सरलाम सुस्मिताम लूपिताम ।

धरणीम, लरणीम, मातरम ।

वन्दे मातरम ।

लंकीमयं द्र यटोपाध्याय.

२४

वन्देमातरम स्तोत्र.

शुद्ध सुन्दर अति मनोहर मंत्र वन्देमातरम,

मृदुल सुषकर दुष्पहरी मंत्र वन्देमातरम.

मंत्र यह है तत्र यह है मंत्र वन्देमातरम,

सिन्धुदायक बुद्धिदायक अत्र वन्देमातरम.

ओजमय अन्नजानिमय सुष्प शांति वन्देमातरम,

मतिप्रदाय अनि अक्षयक मंत्र वन्देमातरम.

हरवडी हरणार हो हरनाम वन्देमातरम,

हरदम हमेशां भोवीये गुरुमंत्र वन्देमातरम.

जपीये निरंतर शुद्ध मनसे मंत्र वन्देमातरम.
 सोते समय जाते समय कलगान वन्देमातरम.
 आठों पहर दीर्घमें रहे मृदुतान वन्देमातरम.
 भुषसे हृदयसे रात दिन हो गप वन्देमातरम.
 तेगसे शिर ली कटे लूतो न वन्देमातरम,
 भ्हातकी धडीयां गुल हो नाह वन्देमातरम.
 जेलमें हो तो जपो शुभ गप वन्देमातरम,
 जेडीयां अंकार हो शुभ तान वन्देमातरम.
 वीर जोखी तोपकी है आउ वन्देमातरम,
 तेग भरखी के लीये हों दाल वन्देमातरम.
 कण्ठका दूद कवच है ओक शब्द वन्देमातरम.
 विश्वविजयी शत्रुविजयी मंत्र वन्देमातरम.

२५

‘हम कुछ न कुछ कर लयेंगे.’

भारत हमारा देश है, दिन उसका निश्चय चाहेंगे.
 हमके हितके कारने, हम कुछ न कुछ कर लयेंगे.
 भारत हमारी मातृभूमि, उसका कलु हमपर है 'मदुत',
 उसके मिटाने के लीये हम कुछ न कुछ कर लयेंगे.

भारत के दुःखप्रद अवनतिपर, क्यों न आश्रु बहावेगे,
 उनके छटाने के लिये हम कुछ न कुछ कर लयेंगे।
 धर्म विद्या और धनसे, उन्नति भारतकी होवे,
 उस उन्नति के मार्गमें, हम कुछ ना कुछ कर लयेंगे।
 संसार के उन्धारे हेतु कृष्ण जन्मे जेदमें,
 तो फिर भला हम क्यों उरेंगे कुछ न कुछ कर लयेंगे,
 याहो कितने कष्ट हमको क्यों न हो उसको लिये,
 सभ सहेजो भर मिटेजो कुछ न कुछ कर लयेंगे।

भारत माता.

ओ मेरी जनन भारत ! तेरे लिये ये सर हो,
 तेरे लिये ही जर हो तेरे लिये जगर हो।
 द्विचक्र न तेरी सेवा से मेरी जनन भारत,
 गर्दन पे मेरी रूढ़ि शमशेर या तपसर हो।
 गम जनन के लिये भी मुझको कभी न होगा,
 भारत तेरे लिये ही आती ये काम गर हो।
 क्रिमत का तेरी अपर यमके द्विर आसमें पर,
 सेवा में तेरी माता गर छन्दगी असर हो।

“भारत ही मे सदा मै पैदा हुँ और मरूँ मै,”

धुँवर न कुछ हो मन मे, यह आरजुं मगर हो।
गर देशही की सेवा हो प्यारा धर्म मेरा,
परमात्मा की तो शीर मेरी तरफ नजर हो।

जवन सुख तभी जस समजोगा साधु अपना,
सेवा मे तेरी माता सर मेरा गर नजर हो।

२७

आ गया हूँ कर्मयुग कुछ कर्म करना शीघ्र हो;
देशपर अरु * नृति पर हंस हंस† के मरना शीघ्र हो।
भारनेका नाम मत हो पहुँचे मरना शीघ्र हो;
भीरवे ‡ आयुर्धे उ द्यु कर † फिर छलरना § शीघ्र हो।
पार यदि होना तुमे परतंत्रता दुःख सिंधुसे;
तैरकर † तो रक्त सागरसे उतरना शीघ्र हो।
फिर जला दोंगे सकल संसार के क्षण मात्र मे;
देशदुःख की आग मे पर पहुँचे जलना शीघ्र हो।
जलयात्रा के लिये दिन रात उत्साहित रहो;
कृष्ण-जन्म स्थानमे ° निर्मय विचरना शीघ्र हो।
होना हूँ दृश्य भारत वर्षमे यदि स्वर्ग का;
देशका तो प्राण पनसे x दुःख हरना शीघ्र हो।

* अने † हसतां हसतां ‡ पेठे § दयाध
नधने § उभां यतां † तरीने ° कारभूत-केह्यानु।
x जगरथी।

૨૮

પ્યારે! દેશ !

ગઝલ.

તમેને જો તમારાથી, તમારો દેશ પ્યારો છે;
 ન તજશે ધર્મ નીતિ તો. વિજ્ય અંતે ચનારો છે.-
 હશે જો સંપત્તિ સમતા, વળી કર્તવ્યને હિમ્મત.
 તમારા બાગ્યનો આખર, ચમકવાનો સિતારો છે-
 જશે એ રાત અધારી, ચમકતાં શૌર્યનો બાનૂ;
 જુકો યાહોમ કરી રણમાં વિજય ડોકો કમારો છે.

વિર-વિજય

લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ,

૨૯

૫૧

!! હિંદી કુલડાં !!

ગઝલ

પરાગે તેજ પુખ્તોની, ઝળકતી હિંદની બિંદી,
 અંમે શુણી સમાં કૈને. અમારાં કુલડાં હિંદી;
 ખીડે પત્રે રમે કાંઠા વીંટાયું એકઠા મધુર એ,
 મુશ્કી મુલાખ મોહનશું, અનોખું કુલડું હિંદી."

જલજ તોયે ન જલ સ્પર્શે, વિરક્તિ તોયે તે તલમે,
 ઉઃપ અરવિંદ ધર્યો છે, સુતાંચે ધ્રુલકું હિંદી.
 થયું પશ્ચિમમાં ખ્યાઈ, મીઠું ગુણદાવદી લાલ,
 છતાં નાનાલનું ખીલું અકાળે ધ્રુલકું હિંદી,
 મધુરં મૌલી લીલમ શું, રમીત રાજ ચંપાનું;
 હવા કડવી થતાં હલકયું, ગળાયડું ધ્રુલકું હિંદી,
 તપ્યું તાપ્યું તપાવ્યું શું, ચળકતું લાલ તેજસ્વી.
 અભિ ધરિછત ગુલાલા અગન શું ધ્રુલકું હિંદી,
 પદે રંજીત મોહનને, ખીલ તું પુર્ણ વર્ષામાં,
 વિકુલને એક વસ્ત્રભયે કંદગક ધ્રુલકું હિંદી
 દિલે સંક્રાંચ અંધેરે, ખીલે છે ચાંદની ખીલ્યે;
 સરોજની કુમુદ મીઠું, સુકોમળ ધ્રુલકું હિંદી.
 છુંદું છુંદું પડે તોયે, વીખાવા પાંખડી ના દે;
 મદન શર મોગરો મીઠું, મહેલું ધ્રુલકું હિંદી.
 હંચું સુરેન્દ્ર સ્વર્ગેથી, ઉનાયું પારિખતકને;
 થયું કંકાસ કળ્યાણું, સુસૌમિત ધ્રુલકું હિંદી.
 કમળ શું રૂપને રંગે, કને ભમરા ચતુર નાથે;
 ભલે શ્રાવાસ પાણુ ચંપો, અમાન્યુ ધ્રુલકું હિંદી.

રહી છેટે અહિં છાંટે, સુગધિ કેવડા સપે;
 વીંટાયા હરસ્યામ કેતકીના, વિદેશે પુલકાં હિંદી.
 સ્ત્રીકથાં ને સ્ત્રીમલ્યું તોથે, ચિરંકાળેય સુગંધિ;
 બકુલ મુકે ન બાલ મીસી, હૃદયનું પ્રલકું હિંદી.

હિંદુસ્થાન. } વિહારી.
 તા. ૧૫-૧૨-૨૦

૩૦

માત્ર પ્રેમ.

ગઝલ

ખરા તે હીંદનાં સંતાન, લડે જે હીંદના કાળે,
 લડે જે હીંદના કાળે, મળે જે હીંદના કાળે,
 દુખાતો દેશને દેખી, ચડે વારે ઉમંગી,
 પ્રભુ કે બાદશાહોથી, જીતે જે હીંદના કાળે.
 ન મોહો માયા મહોત્તમાં, ન લોભે માલ દોલતમાં,
 જીવન જર પ્રાણુ સૌ પળમાં, તજે જે હીંદના કાળે,
 યતોધર્મ સ્તતોજય છે; કરો યાહોમ શો બચ છે,
 અમર તે થાય નિશ્ચય છે, મરે જે હીંદના કાળે.

વીર કેશરી.

શ્રી વિશ્વરંગ નાટક સમાજ.

ભારત માતને ચરણે.

ગઝલ.

ખરેખર હિંદની ઓળે, બધી પલટાઇ છે બાજી,
હવે સ્વાર્પણ તણી તાલીમ, અમે લઇશું થઈ રાજી;
હવે તો બહીકનાં જડ મુળ, અમે પકડી ઉખાડીશું,
હમારી દેશ સેવાની, પ્રતિજ્ઞા સર્વ પાળીશું.

ખરુ જે હોય તે કહેવા, ન કરશુ કોઇની પરવા,
ખરુ જે હોય તે કરવા, ન ધરશું કોઇની પરવા;
ખરેખર સત્યને માટે, ન દુનિયાની જશ પરવા
અમારા દેશને માટે, નથી બસ કોઇની પરવા,
હવે તો આત્મ સંયમની, અમે શમશેર બાંધીશું.
ઝુકી મયદાનમાં જલહી, મનેચ્છા સઘ સાંધીશું,
અમે ફતેહનો ડોકો, વિજયી થઈ વગાડીશું;
હવે તો હીંદને ચરણે, અમારા શિશ ઝુકાવીશું.

ચંદ્રકાન્ત જી. પરીખ.

ભાત પ્રેમ.

અમે સહુ એક ઝાડની ડાળ
 નથી જુદાઈ અમે સહુ એક માતના બાળ;
 હિન્દુસ્તાન છે દેશ અમારો ભારતી માત અમારી;
 નવ કરીએ તેને માટે આ જન અમારી પ્યારી;
 હિન્દુ-મુસ્લમાન પારસી ચહુદી ખ્રીસ્તી જાત અનેક
 જાત જુદી છે. રહી અમારી પણ અંતર છે એક-અમે
 સ્વદેશ સેવા.

આર્ય નૈનિક નાટક સમાજ.

અમારો દેશ.

અમેને પ્રાણુથી પ્યારો, અમારો દેશ હિંદુસ્થાન,
 અખીલ સંસારમાં ન્યારો. અમારો દેશ હિંદુસ્થાન;
 હિમાલય શા ઉંચા પહાડો, જે સ્પર્ધે સ્વર્ગથી આશમાન
 સિંધુ, ગંગા, યમુના, યાદિ નદિઓ દમ રહી અમીપાન.
 આ કૌશલ્ય, વિજ્ઞાનો, તણાં કૃત્યાં અલ્પિથી ઝરણાં,
 પિનીપદ્ વેદ ગીતા-બ્રહ્મ વિદ્યાનાં અનેરાં ગાન.

અમોને એવી આ અમ માતૃભૂમિનું દિલે અભિમાન,
એલો હિંદ દેશીનો સુજય જયકોરને કલ્યાણ.

ચંદ્ર ગુપ્ત.

શ્રી વિશ્વરંગ નાટક સંસાન.

હમારો ભેખ ન્યારો છે.

નહિ કાળાં નહિ ભગવાં, નહિ જોણી નહિ કફની.
નહિ માલા નહિ તસ્વી, હમારો ભેખ ન્યારો છે.
હમારાં શાસ્ત્રી છે જુદાં, હમારા મંત્ર છે જુદા,
“મોહન”ના પ્રેમની પોથી, હમારો વેદ સાચો છે.
બધી આલમ હશે હમને ભણે નિંદે જાહે તોયે.
હમારો જન દેવામાં હમારો યોગ ન્યારો છે,
બ્યા, શ્રદ્ધા, ક્ષમા, સેવા, હમારા મંત્ર એ ચારે.
ગજવીશું ખુણે ખુણે, “અસહકાર” એ હમારો છે.
ત્યાં અસ્થિ જે દુનીયામાં, બધુ ચેતન ગયું છડી,
તે અસ્થિ ને જગામાં, હમારો દહ્મ ન્યારો છે.
પ્રભુને રંગ રંગાઇ ધર્યાં છે ખાદીના વાગા,
જુકાવ્યુ શીર તો મરવું હમારા જંગ જુદા છે.

હમારા વેદને કુરાન, હમારાં મંદિરો મસજિદ,
 હમારા યાગને યજ્ઞો, હમારું સર્વ જુદું છે.
 હમારી ખાકની મુડી ઉડાવીશુ અધે યોગમ,
 હમારે રંગ રંગીશુ, હમારો એજ દાવો છે.

(લેખક મણીલાલ માહનલાલ
 માતરીયા નડીયાદ.)

૩૫

“તહીં આ શિર જુકે છે.”

(ગજક)

જહાં નિજ સ્વાર્થના અધો તૂટ્યા, જ્યાંહે ફકારી છે;
 સ્વીકારી સેવના જણે તહીં આ શિર જુકે છે.
 ગહે જે સાચને દિલથી મરે જે માયને મારે;
 અભય જે વીર સધળે છે તહીં આ શિર જુકે છે.
 ગણે ના ખોદ સત્તાનો ગણે ના જે સ્તુતિનિંદા;
 જુકે જે લોકના હિતે તહીં આ શિર જુકે છે.
 ભભૂકી દીનનાં દુઃખે જીગરમાં હોળીઓ જેને;
 મથે એ દહાય જુઝવયા તહીં આ શિર જુકે છે.

વિરોધી ને વિપત્તિનાં હજારો અંડની સામે,
 સમરમાં કેસરી ગાળે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
 પ્રભ ને દેશની કિર્તિ તણી જોને ખુમારી છે,
 હિમ્મતે જન્મભૂમિને તહીં આ શિર ઝુકે છે.
 ટકાવા ટેક સ્વાભિમાન આપે આહુતિ સહુની,
 બિરદ જો મર્દનું ધારે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
 ગળ્યું ધર દેશને જોણે કુટુંબી દેશીઓ મન્યા,
 વહાવી પ્રેમની ધારા તહીં આ શિર ઝુકે છે.
 વિભૂતિ દેશને ચરણે ધરી નિષ્કામ ભાવેથી;
 કરે દુરઆની જીવનની તહીં આ શિર ઝુકે છે.

કલ્યાણજી પિઠલભાઇ.

૩૬

રેડીયાનું હાલરડું.

(.....માથે મહુડી લઈ જઈ).

એ.....હેને હાલરડું ગાઉં

આળા રડા રેડીયાને વારણીયેં જઈ.

અંમા વહાલા રેડીયાને વારણીયેં જઈ (રેક.)

એ.....હેતે હાલરડું ગાડું
 ખોળે ખેસારીને ખાંતે ખેલાવું
 પ્રીતથી પારણીયે પોતાડી ઝૂલાવું
 રૂપ બાળીને રીંગ્નજી.....એ.....હેતે.
 ખંભા બહાલા રેંટીયાને વારણીયે જાડું
 બરડીને પેંડા કપાસની પૂણી
 જીણા સુતરની સુતરફેણી
 ખવરાવીને રાજ થાડું-હેતે ઝૂલાવું
 ખંભા બહાલા રેંટીયાને વારણીયે જાડું...હે...હેતે.

(લેખક મણીલાલ માતરીયા.)

ભારત અમ્હારો દેશ.

ગઝલ.

અમે લીધી ફંકારી આ, અમારી ભૂમીને કાજે !
 જગાવી ઇસ્કની ધુણી, અમારી હિંદને કાજે,
 ખુતો પૂજા દીધી છોડી, કિતાબો રાખમાં રોળા,
 અમે સઉ હિન્દને માટે, લીધી વરતી હવે ઝોળા,

ફિરસ્તા મુશીદોના સહુ, વચનને દૂર તે કીધા,
 અમૃત સમ સુખ ત્યાગીને, કહુ સમ એર ને પ્રીધા.
 કિતાબો વેદ પુરાણો, દીધાં પાણી મહીં સરવાં,
 ખુદાની ન્યાતમાં અમને, અમોને હિન્દની પરવા.
 અમોને સૌ નસેનમમાં, ખુરો નિશો અધે વ્યાપ્યો,
 તમે તેને દક્ષ કરવા લકીમો શીદને આવો.
 તમોને છે પડી ટેવો મજ્જેદારી કિડાવાતી,
 અમારી એ ખુરી આદન વક્ષાદારી કિડાવાતી.
 અમો મસ્તાનનાં મસ્તાની એ આર મસ્તી છે.
 અમારી આ અમારી હિદને કાજેજ હસ્તી છે.
 બુલબુલ.

ગુજરાત ! તેડે હિન્દ-રાષ્ટ્રયજ્ઞ મંડપે !

(ગઝલ)

ગુજરાત ! તેડે હિન્દ ગણ્ટ્ર યજ્ઞ ઉત્સવે,
 તું સ્વાંગ ધારી સજ્જ થા-વિલંબ કો કરે? ગુજરાત.
 અન્ય પ્રાન્ત-મંધુઓ તૈયાર થાય છે,
 અનુરૂપ ત્હારા સ્થાનને સાર્મિત્રી લેઈ જશે. ગુજરાત.

ગુજરાતના માહાત્મ્ય, સમું કાંઈક અર્પજે,
 જો અન્યની પ્રમાણમાં પાછો રખે પડે ? ગુજરાત.
 એ માતૃસેવા યજ્ઞમાં આચાર્ય તું થજે,
 કે દાખવી પ્રભાવ ઉચ્ચ પદ દીપાવજે. ગુજરાત.
 તું રાષ્ટ્ર જીવનની પતાકા ધારી ધુમજે,
 જય ધોષ હિન્દ માતાનો જગે ગજવજે. ગુજરાત.
 ચંદ્રશંકર નર્મદાશંકર પડયા.

૩૯

દેશ બંધુઓને !

ગજલ.

અરે ! મુજ દેશ બંધુ હો ! ન શું સૌ આપજો જ્ઞાતા ?
 ભૂલો ભેદોપભેદો તો નહીં કાં એક સૌ થાતા ?
 ભલે બંગાળી-પંજાબી, ભલે તૈલગી—મદ્રાસી ;
 ભલે દક્ષિણી—ગુજરાતી, ન શું સૌ હિન્દના વાસી !
 ભલે હો હિંદુ—મુસલમાન, ભલે હો પારસી—કીરસ્તાન !
 પરન્તુ બંધુ ! એ સૌયે નહિ શું હિંદના સંતાન ?
 સુધારક કે રક્ષક ભલે મિતવાદી કે ઉદામ;
 રમે જો તે ભલે હોયે !—જીવદાત્ત તેથી જ્ઞાને આમ ?

રહી હિંદની ગરમાં શું ન લોહી હિંદનું વહેતું !
 જરૂર સંતાન ભારતનાં સહુ આપણુ છીએ બન્ધુ !
 ચંદ્રશંકર નર્મદાશંકર પડ્યા.

ગાંધીનું ગુજરાત !

ગાંધીનું ગુજરાત, ગણાયું, ગાંધીનું ગુજરાત !
 ગુર્જર દેશે ચિરત્ર મૂર્તિએ, વિમલ સરત્ર સાક્ષાત્,
 દર્શનથી કંઈ ચેતન પ્રગટે, જ્ઞેતાં એની જમાન,
 જ્ઞેના સાચા સાધુઓ બ્રાત-ગણાયું.
 સાબરમતીના સુંદર તટપર, પકટયું વૃતન પ્રભાત,
 મોહન તુજ સત્યાગ્રહ નંસી, સુર સુણી સહિ જાત,
 કરે છે મીઠી ઐક્યની વાત-ગણાયું.
 દેશ ભક્તિને રાજ્ય ભક્તિની, સાચે સાચી વાત,
 નિર્ભીતાને સત્ય વચનની, દીક્ષા દઈ તેં તાત,
 બનાવ્યું નવત્રું ગુજરાત-ગણાયું.
 (હીંદુસ્તાન)

શું સમજ્યાં ! સમજવાની વાત છે ?

છપાય છે ?

અક્કલનો ઓથમીર

અથવા

ગામડીયા ગમાર.

જરૂર તમને પેટ પકડીને હસાવશે. માટે બહાર
પડનાંજ બાંચવાનો અવસર ગુમાવશે નહીં. કારણ
કે વારે વારે આપણા ગામડીયા ગમાર સાહેબ
દર્શન દેશે નહીં. શું સમજ્યા ?

કીમત ચાર આના.

